

PAROCHIEKERKEN

INFOFICHE 4/12/2023 VERSIE 1

INTERGEMEENTELIJKE SAMENWERKING VOOR STREEKONTWIKKELING IN
ZUID-OOST-VLAANDEREN

GENTSESTEENWEG 1 B
9520 SINT-LIEVENS- HOUTEM
TEL 053 64 65 20

INFO@SO-LVA.BE
WWW.SO-LVA.BE

INFOFICHE PAROCHIEKERKEN

Sinds 2011 voert de Vlaamse overheid met de visienota parochiekerken een actief beleid rond de herbestemming van parochiekerken. Zo werden reeds tal van haalbaarheidsstudies voor her- en nevenbestemming gefinancierd via het Projectbureau. De nieuwe visienota van juli 2021 bouwt hierop verder en formuleert een aantal prioriteiten zoals de oprichting van het Platform Toekomst Parochiekerken, de verplichte update van kerkenbeleidsplannen, meer uitgebreide financieringsmogelijkheden, etc.

Concreet wil SOLVA aan de hand van deze infofiche enkele stappen doorlopen die aan bod kunnen komen in een traject naar herbestemming van parochiekerken.

1. PLATFORM TOEKOMST PAROCHIEKERKEN

Sinds eind 2022 is het platform toekomst parochiekerken opgericht. Het platform vult de lacune in van het voormalige projectbureau en heeft tegelijk ook een uitgebreide taak als het centraal aanspreekpunt en trekker van een geïntegreerde aanpak. Alle lokale kerk- en gemeentebesturen en initiatiefnemers met vragen over de toekomst van parochiekerkgebouwen kunnen hier terecht voor zowel basisinfo als voor advies en tools en ondersteuning waarmee ze aan de slag kunnen. Het Platform biedt op Vlaams niveau ook een plek voor structureel overleg tussen alle betrokken partners zoals PARCUM (steunpunt religieus erfgoed) of de intergemeentelijk samenwerkingsverbanden voor streekontwikkelingen (ISO). De samenwerking met ISO's ligt in het verlengde van de historische betrokkenheid bij het Projectbureau, alsook ervaring en expertise inzake haalbaarheidsstudies, projectregie, etc.

<https://www.vvsg.be/omgeving/platform-toekomst-parochiekerken>

2. TRAJECT HERBESTEMMING

Het proces van herbestemming kan opgedeeld worden in een aantal stappen:

- **Opmaak of actualisatie kerkenbeleidsplan** (vanaf 2025 verplicht voor start van elke nieuwe legislatuur).
- **Participatie**: begeleiding bij het opbouwen van een lokaal draagvlak voor een concrete nieuwe of aanvullende invulling voor het kerkgebouw.
- **Ruimtelijk en financieel haalbaarheidsonderzoek**: van aanduiding ontwerpteam; ontwerpend onderzoek tot scenario's en gedetailleerde doorrekening
- **Zorg voor interieurcollectie**: Inventarisatie, waardering van interieur-collectie en selectie in functie van herbestemming.
- **Vraagstukken m.b.t. beheer en financiën**: keuze van en geschikt beheermodel met financiële onderbouw.
- **Projectregie**: begeleiding bij uitvoering van de fysieke herbestemming. Afhankelijk van de aard van het dossier en de zich aandienende hindernissen kan de regisseur verschillende taken en interventies opnemen zodat het traject een vlot verloop kent:
 - Kwesties m.b.t. eigendomssituatie, -overdracht, procedures en de uitwerking van passende overeenkomsten (splitsingsakte, beheersovereenkomst, erfpachtovereenkomst, aansprakelijkheden etc.)
 - Kwesties m.b.t. planologische, stedenbouwkundige, mobiliteitssituatie
 - Kwestie m.b.t. tot selectie en aanstelling van een ontwerper.
 - Kwesties m.b.t. erfgoed. Overleg met AOE over transformaties, beheersplannen, erfgoedpremies, randvoorwaarden.
 - Financiële kwesties: investeringen, beschikbare middelen, kosten/baten exploitatie, etc.
 - Coördinatie bijkomende studies: brandveiligheidsstudie, akoestische studie, stabiliteit, technieken, etc.

Voor begeleiding bij deze trajecten zal een structureel aanbod rond 5 modules worden gedaan binnen het kader van het Platform en haar partners.

3. KERKENBELEIDSPLAN

Art. 33/2 van het decreet van 7 mei 2004 betreffende de materiële organisatie en werking van de erkende erediensten bepaalt dat een kerkenbeleidsplan niet ouder dan 6 maanden mag zijn bij het indienen van het meerjarenplan van elke nieuwe legislatuur van de gemeente. **Dit wil zeggen dat tegen 2025 alle kerkenbeleidsplannen moeten geactualiseerd zijn.**

Een kerkenbeleidsplan is een schriftelijk document dat een lokaal gedragen langetermijnvisie bevat voor alle parochiekerken op het grondgebied van de gemeente. Het is goedgekeurd en ondertekend door het representatief orgaan van de rooms-katholieke eredienst en door het gemeentebestuur. Het kerkenbeleidsplan bevat minstens al de volgende gegevens:

- 1° een beschrijving van de betrokken kerken, met hun cultuurhistorische waarde, hun beschermingsstatuut en hun bouwfysische toestand;
- 2° informatie over de eigendomstoestand;
- 3° de situering van elke kerk in zijn ruimtelijke omgeving;
- 4° een beschrijving van het actuele gebruik en de actuele functie van de betrokken kerken;
- 5° een onderbouwde visie op het toekomstige gebruik en de toekomstige functie van de betrokken kerken, inclusief een plan van aanpak over de wijze waarop de toekomstige invulling (eredienst, valorisatie, medegebruik, neven- en herbestemming) kan worden gerealiseerd.

4. ERFGOEDSTATUUT (BESCHERMD OF NIET-BESCHERMD)

Het is belangrijk om een onderscheid te maken tussen beschermde en niet-beschermde parochiekerken. Zowel inzake behouds- en toelatingsplicht als subsidiëring zijn er verschillen. **Bij elk traject van herbestemming zal dit impact hebben op mogelijkheden en keuzes.** De subsidiëring voor beschermde en niet-beschermde kerken wordt geregeld via respectievelijk het onroerend erfgoeddecreet en het decreet toekenning subsidies voor gebouwen van eredienst.

5. FINANCIERING

In eerste instantie zijn de erfgoedpremies van het agentschap Onroerend Erfgoed (voor beschermde kerken) of de subsidies voor neven- of herbestemming van het agentschap Binnenlands Bestuur (voor niet-beschermde kerken) relevant.

Beschermd

Je kan een **onderzoekspremie** aanvragen voor werken aan kerken die beschermd zijn als monument of deel uitmaken van een beschermd stads-of dorpsgezicht. Voor dergelijk onderzoek wordt een premie voorzien van **80%** door het agentschap Onroerend Erfgoed. Een premienemer kan in hetzelfde kalenderjaar voor hetzelfde beschermde goed, een erfgoedlandschap, of een deel ervan dat een opzichzelfstaand geheel vormt in aanmerking komen voor hoogstens één onderzoekspremie binnen elk van de volgende categorieën: 1° historisch en historisch-archivalisch, bouwtechnisch, materiaaltechnisch, of stabiliteitstechnisch voorafgaand onderzoek, of archeologisch vooronderzoek; 2° voorafgaand onderzoek naar de kwaliteit van houtige beplanting met erfgoedwaarde en de groeiplaats ervan, met inbegrip van de analyse van de impact van geplande ingrepen; 3° **bestemmings- en**

herbestemmingsonderzoek; 4° het laten uitvoeren van een energieaudit van een beschermd monument.

Het agentschap Onroerend Erfgoed voorziet ook een **erfgoedpremie** voor werken aan kerken die beschermd zijn als monument of deel uitmaken van een beschermd stads-of dorpsgezicht. Er zijn twee procedures:

- 1) de eenvoudige **standaardprocedure**, waarbij maximaal 250.000 euro van de aanvaarde kostenraming in aanmerking wordt genomen voor de berekening van de premie. Deze premie is doorlopend in te dienen, maximum 1 aanvraag per jaar. **Eredienstgebouwen beschermd als monument** komen in aanmerking voor een **premie van 60%** op voorwaarde dat er een **goedgekeurd kerkenbeleidsplan** is. Indien niet bedraagt de premie slechts 40%. Ook beschermde (parochie) kerken die onttrokken zijn aan de eredienst komen in aanmerking voor een premie van 60% indien ze in eigendom zijn van een lokale overheid en een publieksfunctie hebben zonder commerciële bestemming. Indien niet bedraagt de premie slechts 40%. Voor open erfgoed kan je een bijkomende premie van 20% aanvragen bij ontsluitingswerken gericht op een verbeterde inhoudelijke of fysieke ontsluiting van het beschermde goed (deze erkenning als open erfgoed moet dan in een beheersplan opgenomen zijn). Een **beheersplan** is verplicht als er een bestemming als open erfgoed wordt beoogd; als de kerk enkel deel uitmaakt van een beschermd dorpsgezicht en niet beschermd is als monument; als er een meerjarenpremieovereenkomst (fasering van 3-5 jaar) wordt afgesloten of als er 2 of meer gespecialiseerde werken worden voorzien. Dit zijn:
 - a. werken of diensten aan:
 1. orgels, beiaarden, torenuurwerken, luiklokken;
 2. historische instrumenten;
 3. beeldhouwwerken of grafstenen;
 4. panelen, schilderijen, muurschilderingen;
 5. muurbekledingen, textiel;
 6. tuinen of parken met erfgoedwaarde en bomen;
 7. meubilair, lambriseringen, tuin- en straatmeubilair;
 8. heraldische wapens en symbolen;
 9. glasramen;
 10. smeedwerk;
 11. archeologische ensembles of sites;
 12. industrieel erfgoed met inbegrip van installaties, uitrustingsstukken en onderdelen;
 13. cultuurgoederen;
 - b. beveiligingswerken tegen diefstal, brand en blikseminslag van beschermde monumenten en de cultuurgoederen die er integrerend deel van uitmaken.

- 2) de oproep, voor projecten die passen binnen jaarlijks gelanceerd thema's: bv. **oproep 2023: Herbestemming, structurele nevenbestemming en meervoudig gebruik van parochiekerken**). Indiendatum 1 februari en enkel voor kerken die maximaal 5 jaar onttrokken zijn aan de eredienst.

<https://www.onroenderfgoed.be/erfgoedpremie>

<https://www.onroenderfgoed.be/herbestemming-van-kerken-2023>

Niet beschermd

Voor 2023 bestond bij gebouwen van eredienst reeds de mogelijkheid van subsidies voor studies, opmetingsplannen en trajectbegeleiding voor neven- of herbestemming alsook aanpassingsinvesteringen voor nevenbestemming. Deze kosten zijn subsidieerbaar voor 30%.

Nieuw is echter dat sinds 2023 ook gewezen gebouwen van eredienst (**nog niet langer dan 5 jaar onttrokken aan de eredienst**) in aanmerking komen voor; "1° subsidie studies, opmetingsplannen en trajectbegeleiding voor herbesteding; 2° noodzakelijke basisinvesteringen die een herbesteding mogelijk maken, tot een subsidiebedrag van maximaal 250.000 euro.". De subsidie bedraagt maximaal 30% van de kostprijs - inclusief BTW - van de subsidiabele werken, verhoogd met 7% als tussenkomst voor de algemene kosten.

Studies kunnen bijvoorbeeld een bestemmingsstudie zijn en dit zowel architecturaal als financieel. Voor ruimtelijke analyse; participatie en trajectbegeleiding; energieaudit; akoestische studie; bouwtechnische studie (materiaaltechnisch/stabiliteit) is de subsidie enkel mogelijk indien gekaderd binnen een investeringsproject van her- of nevenbestemming.

Voor investeringen moet de subsidie - op basis van het gunningsdossier - minimum 12.000 euro bedragen. De investering kan betrekking hebben op restauratie/renovatiewerken (dak, muren, stabiliteit, etc.) alsook nieuwbouw, aankoop en verbouwing. Voor werken aan sanitair, keuken, verlichting of verwarming komen de technische installaties zelf niet in aanmerking (vb. sanitair: wel voorziening van de leidingen maar niet de lavabo).

<https://www.vlaanderen.be/lokaal-bestuur/subsidies-niet-beschermde-gewezen-eredienstgebouwen-vrijzinnigencentra-en-crematoria/aanvraag-en-principiele-belofte-van-de-subsidie>

Projecten

Naast de klassieke premies specifiek gericht op monumenten of kerken zijn een aantal andere kanalen mogelijk interessant voor herbesteding van kerken. Zo is sinds november 2023 de oproep voor [Leader 2023-2027](#) gelanceerd. Voor andere alternatieve kanalen kan u ook beroep doen op de subsidioloog van SOLVA.

<https://leaderoostvlaanderen.be/>

6. DIENSTVERLENING

Voor trajectbegeleiding of studies bij herbestedingen kan u als gemeente beroep doen op SOLVA. Inzake interieurcollectie kunnen ook erfgoedcellen Denderland en Vlaamse Ardennen ondersteuning bieden bij inventarisatie, waardering, etc. Contacteer ons via onderstaande referenties voor meer info.

MEER INFO?

Raphaël De Mey
Consulent Bouwkundig Erfgoed
raf.de.mey@so-lva.be
TEL 053/73 74 22
GSM 0488 48 31 35

OPDRACHTHOUDER

SOLVA
Gentsesteenweg 1B
9520 SINT-LIEVENS-HOUTEM

IOED DENDERLAND – IOED VLAAMSE ARDENNEN

Deze infofiche kwam tot stand via de intergemeentelijke onroerend erfgoed werking (IOED) Denderland en Vlaamse Ardennen die wordt mogelijk gemaakt met steun van de Vlaamse overheid. IOED Denderland en Vlaamse Ardennen is een samenwerking tussen Erfgoed Denderland, Erfgoed Vlaamse Ardennen, Regionaal Landschap Vlaamse Ardennen en SOLVA.

Kaft: kerk Rozebeke (Raphaël De Mey 2023).

Copyright: Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van SOLVA. Alle foto's, tenzij anders vermeld: © SOLVA.

